

54-երի հայեցակարգի բացատրություն

54-երի սահմանումները	Բացատրություններ
<p>1. ՎԱՆԵԼ</p> <p>«Վանել» նշանակում է վարքագիծ, որը կանխում է թափոնների առաջացումը: Թափոնների կանխարգելումը «թափոնների հիերարխիայի» ամենակարգիոր, վերին մակարդակն է: «Վանելը» սերտորեն կապված է «գրոյական թափոններ» սկզբունքի հետ, որի նպատակն է նվազագույնի հասցնել ռեսուրսների օգտագործումը պատասխանատու արտադրության և սպառման միջոցով, առանց ապրանքի կամ փաթեթավորման, երբ դրանք բացարձակապես անհրաժեշտ չեն՝ խուսափելով այն ապրանքներից և նյութերից, որոնք հնարավոր չէ վերաօգտագործել կամ վերամշակել, և որոնք, ի վերջո, առաջացնում են վերջնական մնացորդային թափոններ:</p>	<p>Թափոնների խնդրի լուծման լավագույն միջոցը նախառաջ թափոն չառաջացնելն է: Կանխարգելումը լավագույն տարբերակն է, թե՛ միշտ չէ, որ հնարավոր է: Չկա արտադրանք, չկա թափոն, չկա խնդիր:</p> <p>Վանել նշանակում է խուսափել ավելորդ արտադրանքից և սպառումից և նվազագույնի հասցնել ռեսուրսների օգտագործումը, երբ խուսափելն անհնար է: Հասարակությունները միշտ պահանջում են որոշակի ռեսուրսներ, սակայն հիմնականը սոցիալական և տնտեսական գործընթացներ կազմակերպելն է՝ «գրոյական թափոնների» իրավիճակին հասնելու համար, որը «շրջանաձև տնտեսության» հիմնական արտահայտումն է: Վանելը պահանջում է վերանայել և փոխել արտադրողի և սպառողի վարքագիծը, ձևափոխել արտադրանքը, գործընթացները և փաթեթավորումը: Սա արվում է՝ գտնելով ուղիներ լինելու առավել արդյունավետ և գոհունակ առանց որոշակի արտադրանքների կամ դրանց նվազագույն ծավալներով, ինչպես նաև՝ անցում կատարելով այնպիսի արտադրանքի, որն առավել երկար է պահպանվում, ենթակա է վերանորոգման, բազմակի օգտագործման և այլն: Երբ վանելը հնարավոր չէ, լավ տարբերակ է նվազեցումը: Վերաօգտագործումը, վերամշակումը, վերականգնումը և այլն, ընդունված լուծումներ են, սակայն միշտ զիջում են վանելուն, քանի որ նույնիսկ վերաօգտագործումը կամ վերամշակումը սահմանափակումներ ունեն (որոշ իրեր կարող են վերաօգտագործվել միայն սահմանափակ թվով անգամ, վերամշակվել կարող են միայն որոշ նյութեր, իսկ վերաօգտագործումը և վերամշակումը պահանջում են լրացուցիչ ռեսուրսներ):</p> <p>Թափոնների հիերարխիա՝ https://ec.europa.eu/environment/green-growth/waste-prevention-and-management/index_en.htm Զրոյական թափոններ՝ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/about-eco-innovation/good-practices/eu/20131204-zero-waste_en Շրջանաձև տնտեսություն՝ https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_en</p>
<p>2. ՎԵՐՈՕՊԱԳՐԾՎԵԼ</p> <p>«Վերաօգտագործել» նշանակում է ցանկացած գործողություն, որի միջոցով արտադրանքը կամ դրա բաղադրիչները վերստին օգտագործվում են այն նպատակով, որի համար դրանք ստեղծվել են կամ այլ օգտակար նպատակով: Վերաօգտագործումը օգտագործված իրերը վերցնելու և դրանց ընդլայնված կամ նոր կիրառություն գտնելու գործողությունն է: Վերաօգտագործելը</p>	<p>Երբ արտադրանքը կամ դրա բաղադրիչներն արդեն պատրաստված են, դրանց սկզբնական կիրառությունը պետք է ընդլայնվի կամ գտնվեն նոր կիրառություններ՝ առանց ինտենսիվ վերամշակման, երբ դա էկոլոգիապես և տնտեսապես հնարավոր է:</p> <p>Մեկի աղբը մեկ ուրիշի գանձն է:</p> <p>Վերաօգտագործումը այնքան էլ արդյունավետ չէ թափոնների կանխարգելման տեսանկյունից, սակայն իրականում այն կանխում է ավելի շատ նոր ապրանքների և նյութերի արտադրությունն ու սպառումը՝ զոնե մասամբ: Եթե արտադրանքի կամ դրա բաղադրիչի պիտանելիության ժամկետը (սկզբնական օգտագործումը) երկարաձգվում է կամ հղացվում է նոր կիրառություն, այդ ընթացքում նոր արտադրանք կամ դրա բաղադրիչներ չեն պահանջվում որպես փոխարինող: Վերաօգտագործվող արտադրանքը (հնարավոր թափոնները) կարող է փոխանակվել, վաճառվել, վերանորոգվել կամ արդիականացվել, և կրկին փոխանակվել կամ վաճառվել: Վերաօգտագործվող փաթեթավորումը, որը պատրաստված է դիմացկուն նյութերից և նախատեսված է բազմակի օգտագործման համար, վերաօգտագործման օրինակ է: Շատ արտադրանքներ ավանդաբար վերանորոգվել կամ վերագինվել են՝ ապահովելով աշխատատեղեր և եկամուտներ և երկարացնելով իրերի կյանքը: Վերանայել նշանակում է արտադրանքի կամ նյութերի նպատակային նշանակությունը փոխել</p>

<p>ենթադրում է այնպիսի վարքագիծ, ինչպիսիք են վերանորոգումը, վերազինումը, վերափոխումը, վերածնակփոխումը, երկրորդային օգտագործումը և այլն:</p>	<p>այլով, օրինակ՝ օգտագործված փայտե ծղոտե ներքնակներից կահույք պատրաստել: Երկրորդային օգտագործումը նույնպես համարվում է վերանայման ձև՝ մեծացնելով արտադրանքի արժեքը, օրինակ՝ մեքենայի օգտագործված կտորից կամ գովազդային պաստառներից դիզայնի արտադրանքի պատրաստելով:</p> <p>Վերաօգտագործել՝ https://www.interregeurope.eu/policylearning/news/9842/reuse-and-repair-centres-moving-out-from-the-shadow-of-recycling/</p>
<p>3. ՎԵՐԱՄՇՆԱԿՆԵՐ</p> <p>Վերամշակելը թափոնների Էկոլոգիապես ամենամաքուր հեռացման մեթոդն է, որով վերամշակվում են այն ապրանքներն ու նյութերը, որոնք այս օգտագործման ենթակա չեն՝ նոր ապրանքներ և նյութեր ստեղծելու նպատակով:</p> <p>Վերամշակելը նվազեցնում է նոր հումքի սպառումը և սովորաբար թույլ է տալիս ինչպես էներգիան և գումարը վերամշակման միջոցով՝ ռեսուրսները «օգտագործման ցիկլում» պահելով:</p>	<p>Վերամշակումը թափոնների ռացիոնալ և Էկոլոգիապես կայուն կառավարման հիմնական բաղադրիչներից մեկն է: Սովորաբար տեսակավորելուց և վերամշակելուց հետո այն թույլ է տալիս վերափոխել «բարձրորակ» թափոնները՝ դրանք դարձնելով օգտակար նոր նյութեր և արտադրանք: Վերամշակել նշանակում է քիչ քանակությամբ մեր աշխարհի համար:</p> <p>Վերամշակումն իրականացվում է հետևյալ կերպ՝ 1/վերամշակվող թափոնների հավաքում (և սովորաբար տեսակավորում) սկզբնաղբյուրում (տնային տնտեսություն), հեռացման կենտրոններում, տարանջատ հավաքման կետերում, ինչպես նաև կանխավճարային և փոխհատուցման ծրագրերով, որոնց հաջորդում է տեսակավորումը, մաքրումը և վերամշակումը այնպիսի նյութերի, որոնք կարող են օգտագործվել արտադրության մեջ. 2/վերամշակված պարունակությամբ արտադրություն. 3/վերամշակված պարունակությամբ պատրաստված նոր նյութերի օգտագործում: Ընդհանուր կենցաղային իրերը, որոնք կարելի է վերամշակել, հանդիսանում են թուղթը, պլաստմասը, ապակին, մետաղական ապրանքները և փաթեթավորումը: Վերամշակել նշանակում է նույն նյութը մի քանի անգամ օգտագործել նույն (վերամշակված) նյութը արտադրելու համար: Կենսաբանական մշակումը (կոմպոստավորում և անաէրոբ մարսողություն) կարող է դասակարգվել որպես վերամշակում, երբ դրանից հետո օգտագործվում է կոմպոստ (կամ մարսողություն): Անաէրոբ մարսողությունը (էներգետիկ նպատակներով կենսազազի արտադրությունը) նույնպես էներգիայի վերականգնման ձև է:</p> <p>Վերամշակում՝ https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling_en Կոմպոստավորում՝ https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/biodegradable-waste_en</p>
<p>4. ՎԵՐԱՎԱՆՁՆԵՐ</p> <p>Վերականգնելը ներառում է թափոնների կառավարման ցանկացած գործողություն, որի արդյունքում թափոնները հեռացվում են ընդհանուր հոսքից և վերածվում որոշակի ապրանքների կամ նյութերի, որոնք ունեն հնարավոր տնտեսական կամ Էկոլոգիական օգուտներ:</p> <p>Թափոնների վերականգնումը (ուղիղ իմաստով) ենթադրում է նյութական, քիմիական և էներգետիկ վերականգնում, երբ վերամշակումը հնարավոր չէ: Դա թափոնների տարրերի փոխակերպումն է նոր (վերականգնված) տարրերի:</p>	<p>Երբ վերամշակումն անհնար է, տեղի է ունենում ռեսուրսների վերականգնում՝ օգտագործելով խառը թափոնները և տեսակավորման գործընթացներից դուրս մնացած թափոնները (աղբահանության համար նախատեսված)՝ նոր օգտագործման համար տարրեր ստեղծելու համար: Այն, ինչ համարվում է թափոն, կարող է լինել օգտակար ռեսուրս:</p> <p>Վերականգնման հիմնական ուղիներն են համարվում նյութերի արդյունահանումը, քիմիական և էներգետիկ վերականգնումը: Սա թափոնների հեռացումից առաջ վերջին բայն է, որը կարևոր է շրջակա միջավայրի համար և կարող է տնտեսապես կենսունակ լինել՝ նվազեցնելով աղբավայրերի կարիքը և կանխելով բնական ռեսուրսների անսահմանափակ օգտագործումը: Թափոնների վերականգնման օրինակները ներառում են տիղմի վերածումը օրգանական պարարտանյութի, կավը և թեփը՝ կատուների հիգիենիկ լցանյութի, օգտագործված մարտկոցներից արժեքավոր նյութերի պատրաստումը և էներգիայի վերականգնումը (օրինակ՝ կենսազազի արտադրությունը կենսաբաջայվող թափոնների անաէրոբ մարսումից):</p> <p>Նշում. Այրումն անընդունելի է գրոյական թափոնների մոտեցման տեսանկյունից, քանի որ այն թույլ չի տալիս վերականգնել արժեքավոր նյութական ռեսուրսներ:</p> <p>Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքավորումների թափոնների վերականգնում (ԷԵՍԹ)՝ https://cordis.europa.eu/article/id/123696-how-to-improve-recovery-of-electrical-and-electronic-equipment-waste</p>
<p>5. ՎԵՐՋՆԱՎԱՆ ԹՎՓՈՆՆԵՐԻ</p>	<p>Վերջնական թափոնները պետք է ապահով կերպով հեռացվեն աղբավայրեր համապատասխան սանիտարական</p>

<p>ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ</p> <p>Վերջնական թափոնների կառավարումը ենթադրում է հոգածություն այն թափոնների մասին, որոնք այսպես կարող վերականգնվել:</p> <p>Վերջնական թափոնները պետք է ապահով պահվեն: Աղբավայրերի փակվելուց հետո դրանք պետք է վերականգնվեն:</p>	<p>պայմաններում, վնասագերծվեն, որպեսզի կանխվի շրջակա միջավայրի աղտոտումը: Երբ աղբավայրի տարողությունը սպառվում է, իրականացվում են վերականգնման և վերաբնականացման աշխատանքներ՝ թափոնները «բնությանը վերադարձնելու» համար: Այս բոլոր գործողությունները շատ ծախսատար են: Թույլ մի տվեք, որ աղբավայրերը մեծանան:</p> <p>Վերջնական թափոնները, հատկապես վտանգավոր թափոնները, պետք է վնասագերծվեն և կայունացվեն՝ ներգրավելով հատուկ հավելանյութեր կամ ռեակտիվներ՝ շրջակա միջավայրում աղտոտիչների լուծելիությունը կամ շարժունակությունը նվազեցնելու համար: Քիմիական, ֆիզիկական և ջերմային գործընթացները կարող են օգտագործվել վտանգավոր թափոնները թունագերծելու համար: Աղբավայրը փակվելուց հետո այն պետք է վերականգնվի՝ սովորաբար աղբավայրը ծածկելով կոմպոստացված կանաչ թափոններով՝ հողի կառուցվածքը և ջրի պահպանումը բարելավելու համար՝ թույլ տալով և բարելավելով բուսականության շարունակականությունը:</p> <p>Աղբավայրերի վերականգնման օրինակներ և ուսումնասիրություններ. Նիդերլանդներ՝ https://www.interregeurope.eu/policylearning/good-practices/item/2292/landfill-mining-to-develop-the-area-in-housing-area-in-veenendaal/, Իտալիա՝ https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0734242X14545372, Կանադա՝ https://digital.detritusjournal.com/articles/frederic-back-park-montreal-canada-how-40-million-tonnes-of-solid-waste-support-a-public-park/331)</p>
<p>ԱՆՆՆԴՈՒՆԵԼԻ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ</p> <p>Այն տարբերակները, որոնք թույլ չեն տալիս նյութի ամբողջական վերականգնում, ունեն շրջակա միջավայրի վրա բարձր ազդեցություն կամ ստեղծում են այնպիսի ազդեցություններ, որոնք սպառնում են անցմանը գրոյական թափոնների, չպետք է ընդունվեն:</p>	<p>Անընդունելի լուծումների օրինակներ՝ աղտոտում և ապօրինի հեռացում, չվնասագերծված թափոնների հեռացում աղբավայր, բաց այրում, այրմամբ թափոններից էներգիայի ստացում, համատեղ այրում, պլաստիկից վառելիքի փոխարկում, գազաֆիկացում, պիրոլիզ</p> <p>Գազաֆիկացումը գործընթաց է, որը փոխակերպում է ածխածնի վրա հիմնված նյութը, օրինակ՝ քաղաքային կոշտ թափոնները կամ կենսազանգվածը, էներգիայի այլ ձևերի՝ առանց այն այրելու: Գազաֆիկացումը քիմիական ռեակցիայի միջոցով պինդ և հեղուկ թափոնները վերածում է գազի: Պիրոլիզը օրգանական նյութերի, օրինակ՝ կենսազանգվածի տաքացումն է թթվածնի բացակայության դեպքում: Քանի որ թթվածին չկա, նյութը չի այրվում, սակայն քիմիական միացությունները (այսինքն՝ ցելյուլոզ, կիսցելյուլոզ և լիգնին) ջերմային կերպով քայքայվում են այրվող գազերի և փայտածուխի:</p>

Այս նյութը պատրաստվել է Եվրամիության ֆինանսական աջակցությամբ: Նյութի բովանդակության միանձնյա պատասխանատվությունը կրում է «Երևան, Վարշավա, Տիրանա մայրաքաղաքների համագործակցությունը վտանգավոր թափոնների կառավարման ընդհանուր մարտահրավերների շուրջ» ծրագրի թիմը և պարտադիր չէ, որ այն արտացոլի Եվրամիության տեսակետները: